

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 24/16189-1
Saksbehandler Linn Iren Engemyr Knutsen

Utvalg	Møtedato
Fylkesutvalget	26.11.2024
Råd for personer med funksjonsnedsettelse i Agder	13.11.2024
Råd for likestilling, inkludering og mangfold i Agder	13.11.2024

Verbalforslag om levekår for personer med funksjonsnedsettelse

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. Fylkesutvalget tar saken til orientering.
2. Levekår for personer med funksjonsnedsettelser følges opp gjennom revidering av regional plan for likestilling, inkludering og mangfold, og gjennom utarbeidelsen av et handlingsprogram for levekår, med utgangspunkt i målsettingene i Regionplan Agder 2030.

Sammendrag

Det finnes lite forskningsbasert kunnskap på regionalt eller lavere administrativt nivå som beskriver levekår for personer med funksjonsnedsettelse. Saken bygger derfor i stor grad på kunnskap fra kilder i Norge. Den begrensede kunnskapen vi har regionalt stemmer i stor grad overens med det utfordringsbildet som presenteres for Norge som helhet:

Personer med funksjonsnedsettelse har i snitt lavere utdanning, inntekt og samfunnsdeltakelse enn befolkningen ellers. Ettersom kildene ikke kan sammenlignes direkte, kan vi ikke si noe om relative forskjeller mellom Agder og Norge ellers.

Fylkeskommunedirektøren anbefaler at man sikrer bred regional kunnskapsinnhenting og medvirkning fra både kommunale og fylkeskommunalt råd for personer med funksjonsnedsettelse i prosessen med revidering av regional plan for likestilling, inkludering og mangfold, og i utarbeidelsen av et handlingsprogram for levekår.

Saksopplysninger

I fylkestingets behandling av handlings- og økonomiplan for 2023-2027, ble følgende verbalforslag vedtatt: *Fylkestinget ber om en sak som belyser levekår for mennesker med nedsatt funksjonsevne.* Denne saken belyser problemstillingen gjennom en sammenstilling av kunnskap fra ulike tilgjengelige kunnskapskilder. Det har ikke blitt gjennomført egne undersøkelser eller utredninger om levekår for personer med funksjonsnedsettelse i Agder.

Vurderinger

Det finnes ingen entydig definisjon på hva som utgjør funksjonsnedsettelse. Det finnes flere mulige inndelinger og klassifiseringer som brukes av offentlige myndigheter. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), som har fagansvar for likestilling og ikke-diskriminering, presiserer på sine nettsider at det finnes variasjon i forståelsen og bruken av begreper om funksjonsnedsettelse, og at ulike statistiske undersøkelser har brukt ulike kriterier, noe som kan føre til noe ulike resultater.

Barne- ungdoms og familiedirektoratet beskriver følgende kategorier innenfor begrepet funksjonsnedsettelse:

- Personer med synshemming
- Personer med bevegelseshemming
- Personer med hørselshemming
- Personer med utviklingshemming
- Personer med psykososiale funksjonsnedsettelser
- Personer med kognitive funksjonsnedsettelser.

Fylkeskommunedirektøren presiserer at funksjonsnedsettelse og nedsatt arbeidsevne ikke er det samme. Med riktig tilrettelegging kan man ha full eller delvis arbeidsevne til tross for at man har en funksjonsnedsettelse. Allikevel ser man i forskning og statistikk en tydelig sammenheng mellom funksjonsnedsettelse og gjennomføring av utdanning og deltakelse i arbeidslivet.

Funksjonsnedsettelse er et selvstendig diskrimineringsgrunnlag i likestillings- og diskrimineringsloven, og plikt til tilrettelegging og universell utforming er nedfelt i samme

lov. Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder (LIM-planen) peker også på funksjonsnedsettelse som ett av feltene som krever aktivt likestillingsarbeid. I revideringen av LIM-planen rettes det naturlig oppmerksomhet mot levekårene til mennesker med funksjonsnedsettelser, parallelt med at det utarbeides et handlingsprogram for levekår, med utgangspunkt i målsettingene i Regionplan Agder 2030.

Regional kunnskap

En funksjonsnedsettelse er å anse som en sensitiv personopplysning. Det innebærer at det ikke kan hentes ut regionale data knyttet til arbeidsdeltakelse fra NAV Agder, eller knyttet til utdanning i våre videregående skoler. Fra Folkehelseundersøkelsen for 2023 har fylkeskommunen selvrapporterte data om funksjonsnedsettelse, som kan bidra til å belyse spørsmålet. Denne kunnskapen må ses i sammenheng med annen forskning.

I folkehelseundersøkelsen for Agder har man bedt respondentene om å krysse av for hvorvidt hverdagen i stor grad er påvirket av funksjonsnedsettelse eller plager grunnet skade. I 2023 var sju prosent av de som svarte på undersøkelsen i denne kategorien. Man ser at andelen innenfor denne kategorien er høyest blant personer med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, og lavest blant dem med langt høyere utdanning. Dette svarer til nasjonale trender, uten at man kan sammenligne ulike undersøkelser direkte.

En fjerdedel av dem som oppga at de i stor grad var påvirket av en skade eller funksjonsnedsettelse i folkehelseundersøkelsen for Agder, opplevde vanskeligheter med å få husholdningsøkonomien til å strekke til i 2023. Dette kan være en indikasjon på at personer som selv oppgir en funksjonsnedsettelse eller skade, har dårligere levekår enn befolkningen totalt sett.

Nasjonal kunnskap

Regjeringen la i fjor fram NOU 2023:13: *På høy tid — Realisering av funksjonshindredes rettigheter*, som presenterer en gjennomarbeidet situasjonsbeskrivelse knyttet til en rekke ulike livssituasjoner og samfunnsområder, samt forslag til tiltak. Utredningen peker på problemstillinger gjennom hele livsløpet, som fører til at personer med funksjonshindringer ikke får like muligheter til deltakelse i utdanning, arbeid og fritid. Dette gjelder altså både barn, ungdommer, voksne og eldre.

Likestillings- og diskrimineringsombudet publiserte høsten 2023 rapporten *Funksjonshemmedes diskrimineringsvern og likestillingssituasjon*, som samlet innspill fra funksjonshemmedes organisasjoner om erfaringer med dagens politikk og praksis, og konkluderer med at man opplever å være langt fra likestilte. Rapporten peker på diskriminerende holdninger, strukturelle barrierer og manglende tilrettelegging, som fører til at personer med funksjonsnedsettelse ikke har de samme mulighetene til å gjennomføre utdanning og delta i arbeidslivet.

Arbeid og tiltak innenfor fylkeskommunens ansvarsområder

Rådet for personer med funksjonsnedsettelse i Agder fylkeskommune har arbeidet systematisk med flere saksfelt de seneste årene, og fylkeskommunens satsinger og arbeidsområder gjenspeiler i stor grad deres innspill og bidrag.

Transport og mobilitet

Regional plan for mobilitet 2023-2033 legger vekt på at kollektivtransport i Agder skal være tilgjengelig, uavhengig av eventuell funksjonsnedsettelse. I tillegg administrerer fylkeskommunen TT-ordningen, som bidrar til å legge til rette for bevegelsesfrihet, mobilitet og aktiv deltakelse i lokalsamfunnet for personer med funksjonsnedsettelse. Dette bidrar til å bedre likestilling og levekår for grupper med funksjonsnedsettelse som gjerne opplever en større barriere for å delta i samfunnet.

Agder fylkeskommune ønsker å sikre at alle TT-brukere som oppfyller kriteriene i den nasjonale TT-ordningen får det samme reisetilbudet, uavhengig av hvor de er bosatt i fylket. Når hele Agder blir del av den nasjonale TT-ordningen, så vil fylkeskommunen gjenoppta arbeidet med å implementere en felles TT-ordning.

Friluftsliv

Fylkesutvalget vedtok den 4.juni 2024 å igangsette prosjektet «*Inkluderende friluftsliv for alle 2024-2027*». Rådet for personer med funksjonsnedsettelse har vært kritiske til at så få av dagsturhyttene som har blitt bygget i Agders 25 kommuner, har vært tilgjengelige for personer med bevegelseshemming.

Prosjektet er utviklet etter innspill fra medvirkningsrådet, som har ytret ønske om at prosjektet skal rette seg spesielt mot personer med funksjonsnedsettelser, og omfatte kartlegging og oppgradering av tilgjengelighet i friluftslivsområder samt forbedring av informasjonen om mulighetene som finnes i Agder. Dette er en viktig satsing med tanke på levekår for mennesker med funksjonsnedsettelser.

Universell utforming

Universell utforming er å ha søkelys på god utforming som gagnar alle, uavhengig av funksjonsvariasjon, samtidig som det er grunnleggende for at personer med ulike funksjonsnedsettelser skal kunne delta aktivt i samfunnet. I nybyggprosjekter og større ombyggingsprosjekter er det arkitektene som har ansvar for at gjeldende regelverk for universell utforming følges. Samtidig er dette et fagområde hvor det er et stort spenn mellom hva som er absolutte minstekrav i regelverket og det som ansees som god utforming for alle, som er målet i alle byggeprosjektene til Agder fylkeskommune.

Fylkeskommunen har gjennom flere prosjekter arbeidet tett med rådet for personer med funksjonsnedsettelse for å sikre gode løsninger i egne bygg, og har gjennom dette opparbeidet seg en god forståelse for hva rådet mener bør ivaretas. Det gjennomføres systematisk både et møte tidlig i prosessen med rådet for å presentere nye prosjekter, og ofte befaring med utvalgte ressurser fra rådet etter overtakelse og når byggene er ferdige.

Fylkeskommunens tjenester

Både tannhelsetjenesten og videregående opplæring yter viktige tjenester til personer med ulike funksjonsnedsettelser. Tannhelsetjenesten skal gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til personer med psykisk utviklingshemming samt grupper av eldre, langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleie. Dette oppdraget har stor betydning for levekårene til de gruppene som mottar tjenesten.

Alle har rett til treårig videregående skole, med de tekniske hjelpemidlene som man trenger for å gjennomføre opplæringen. Hver enkelt skole har ansvar for å søke om disse hjelpemidlene, ofte i samarbeid med PP-tjenesten. PP-tjenesten kan bidra med kartlegging og tilrettelegging når det gjelder språk- og talevansker, lese- og skrivevansker, matematikkvansker, konsentrasjonsvansker, sosiale og emosjonelle vansker, atferdsvansker og syn- og hørselsvansker. Statped kan også bidra når det er behov for varig tilrettelegging.

Elever og studenter med sterk funksjonsnedsettelse har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter. Elever med sterk funksjonsnedsettelse har krav på tidlig opptak samt individuelle mål og opplæringsplan i alle fag, og spesiell kompetanse hos de ansatte.

Karriereveiledning

Det er påbegynt et arbeid med en ny plan for kompetanseutvikling innen karriereveiledning og inkluderingskompetanse. Her er inkludering av, og veiledning til personer med funksjonsnedsettelse en naturlig del av arbeidet, slik at man sikrer at denne gruppa blir møtt med rett kompetanse.

Regionplan Agder 2030

Saken er relevant for en rekke mål i Regionplan Agder knyttet til bedre levekår, og til en stor gruppe innbyggers mulighet for deltakelse i arbeids- og samfunnsliv ut fra sine forutsetninger.

Økonomiske konsekvenser

Saken i seg selv har ingen økonomiske konsekvenser.

Konklusjon

Det arbeides systematisk på mange fagfelt med å bedre levekårene for personer med funksjonsnedsettelse i Agder. Samtidig peker den kunnskapen vi har nasjonalt og regionalt mot at dette er en gruppe innbyggere som i snitt opplever dårligere levekår, og i mindre grad gjennomfører utdanning og får delta i arbeids- og samfunnsliv på linje med befolkningen ellers. Levekår for personer med funksjonsnedsettelser følges opp gjennom revidering av LIM-planen, og gjennom utarbeidelsen av et handlingsprogram for levekår, med utgangspunkt i målsettingene i Regionplan Agder 2030.

Kristiansand, 25.10.2024

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

Anita Henriksen
fylkesdirektør